

RĪGĀ

2021.gada 15.februārī  
Nr. 1-23/024\_e

**Tieslietu ministrijai**  
*Paziņošanai e-adresē*

Par likumprojektu "Grozījumi Civillikumā" un  
Civillikuma Mantojuma tiesību daļas regulējuma pilnveidošanu

Latvijas Finanšu nozares asociācija (turpmāk – Asociācija) iepazīnās ar Tieslietu ministrijas publicēto likumprojektu "Grozījumi Civillikumā" (turpmāk – Likumprojekts), kura mērķis ir modernizēt un pilnveidot Civillikuma Mantojuma tiesību daļas regulējumu.

Asociācija izsaka pateicību par iespēju piedalīties Tieslietu ministrijas rīkotajās darba grupas tikšanās, sniedzot savus priekšlikumus likumprojekta izstrādes laikā.

Nemot vērā šī brīža likumprojekta redakciju, kas nodots sabiedriskajai apspriešanai, vēršam uzmanību uz atsevišķiem Asociācijas komentāriem un apsvērumiem.

#### **[1] Par mantnieka atbildības apmēru**

Likumprojektā piedāvātais koncepts paredz visos gadījumos ierobežot mantnieka atbildību ar mantoto mantu, kā tas būtu tagad, ja mantnieks izlietotu inventāra tiesību. Asociācijai konceptuāli nav iebildumu pret šādu pieeju. Tomēr ir būtiski saprast, kā noteikt mantnieka atbildības apmēru pēc mantojuma vērtības.

Atbilstoši plānotajam regulējumam "*[m]antojuma atstājēja kreditoriem jāgriežas ar saviem prasījumiem pie mantnieka. [...] Ja mantnieki vēlas paturēt mantojumu, tie atbild ar mantojuma vērtību atbilstoši 696<sup>1</sup>.pantam [...]*" (plānotā Civillikuma 707.panta pirmās daļas redakcija). "*Mantojuma sarakstā mantojuma vērtība nosakāma uz mantojuma atklāšanās brīdi*" (plānotā Civillikuma 696.<sup>1</sup> panta trešās daļas redakcija).

Asociācija uzskata, ka mantnieka atbildība pret kreditoru (tās apmērs) ir jānosaka pēc tā brīža, kad mantnieks vienojas ar kreditoru, mantojuma vērtības apmēra, nevis izmantotu mantojuma vērtību uz mantojuma atklāšanās brīdi. Praksē var būt gadījumi, kur mantojuma masā ietilpst dzīvoklis, kurš atrodas dzīvokļa īpašumos nesadalītā dzīvojamajā mājā, taču ir uzsākta dzīvojamās mājas sadalīšana dzīvokļu īpašumos, kas uz mantojuma atklāšanās dienu nav pabeigta, bet ir pabeigta uz dienu, kad ir pabeigta mantojuma lieta. Šāda situācija būtiski ietekmē dzīvokļa vērtību, it īpaši tajos gadījumos, kad, piemēram, ir veiktas nesaskaņotas pārbūves un kuras kopīpašuma dēļ arī nevarēja saskaņot. Tādejādi tikai pareizi būtu, ka atbildības apmērs ir pēc faktiskās mantojuma vērtības, nevis piesaistīts mantojuma atklāšanās dienai.

Vienlaikus Asociācija vērš uzmanību uz gadījumiem, kad no mantojuma atklāšanās brīža līdz vērtības noteikšanas brīdim var paiet ievērojams laiks, mantniekiem neuzsākot mantojuma

lietu operatīvi, un mantojuma vērtība var būtiski pieaugt. Ievērojot, ka nodrošinātais kreditors nevar realizēt ķīlas ņēmēja tiesības mantojuma atklāšanas brīdī, bet ir spiests gaidīt mantojuma lietas iznākumu, nav korekti piesaistīt mantojuma vērtību mantojuma atklāšanās brīdim. Papildus tam attiecīgajā laika posmā var mainīties ne tikai mantojuma vērtība, bet arī mantojuma stāvoklis – piemēram, lieta nolietojas vai iet bojā.

Mantnieka atbildības apmērs var tikt arī samazināts salīdzinājumā ar mantojuma sarakstā norādīto mantas vērtību, jo mantniekam “(..) ir tiesības atvilkt no tā vajadzīgās summas mantojuma atstājēja apbedīšanai, mantojuma saraksta sastādīšanai un citiem ar mantojuma lietas vešanu saistītiem izdevumiem. Arī kreditora izdevumi par mantojuma saraksta sastādīšanu atvelkami no mantojuma pirms citiem parādiem un prasījumiem” (CL 711.panta piedāvātā redakcija). Tad faktiski tiek noteikta mantnieka prasījumu tiesību prioritāte, kas nepārprotami ietekmē kreditoru tiesības gūt apmierinājumu, tomēr no likumprojekta nav skaidrs, kā un kas varētu iebilst pret atvilktajam summām un atlikušo mantnieka atbildības apmēru.

Vēršam uzmanību, ka atbilstoši spēkā esošajam regulējumam gadījumos, kad mantnieks izlieto inventāra tiesību, tiesu prakse rāda, ka Civillikuma 711.pantā minētie vārdi “mantojuma apmērs” nav saistāms ar mantojuma apliecībā norādīto mantojuma vērtību, jo pirms mantas pārdošanas nav iespējams noteikt, kāda summa tiks iegūta tās realizācijas rezultātā un nav pamata ierobežot kreditora tiesības saņemt parāda samaksu ar mantojuma apliecībā norādīto mantas vērtību.

Tikpat svarīgi ir noteikt, ka strīdus gadījumā par mantojuma vērtības un secīgi mantnieka atbildības apmēru strīdu izšķir tiesa. Plānotais regulējums paredz, ka “[m]antniekam ir tiesības celt ierunu par tā atbildību mantojuma apmērā” (plānotā Civillikuma 707.panta ceturtās daļas redakcija). Savukārt “[m]antojuma atstājēja kreditoriem, kas sludinājuma par mantojuma atklāšanos termiņā pieteikuši savas kreditoru pretenzijas, ir tiesības iepazīties ar mantojuma sarakstu un apstrīdēt mantnieku sastādīta mantojuma sarakstā norādīto mantotās mantas vērtību, ko novērtējuši paši mantnieki” (plānotā Civillikuma 709.panta redakcija). Tas nozīmē, ka saskaņā ar plānoto regulējumu kreditoriem ir tiesības apstrīdēt mantojuma sarakstā norādītas mantas vērtību tikai tad, ja mantojuma saraksts sastādīts mājas kārtībā un attiecībā uz tādu mantu, kuru mantnieks pats novērtējis. Tiesības neattiecas uz tādu mantu, ko vērtējis eksperts.

Asociācija pauž bažas, ka mantnieki regulējumu, kas neparedz kreditora iespējas iebilst eksperta izdarītam vērtējumam, var izmantot negodprātīgi. Piemēram, mantnieki, esot mantojuma atstājējam (parādniekam) uz nāves gultas, noslēdz (fiktīvu) īres līgumu, kas ir apgrūtinājums (tātad – vērtības samazinājums), un šādu līgumu uzrāda vērtētājam. Pēc mūsu ieskatiem, nav pamatoti, ka kreditors vērtējumam nevar pamatoti iebilst.

Vienlaikus uzskatām, ka nav samērīgi liegt vismaz nodrošinātajam kreditoram apšaubīt arī zvērināta tiesu izpildītāja noteikto vērtību – gan aiz apsvēruma, ka tā var būt kadastrālā vērtība līdzīgi kā šobrīd noteikts inventāra saraksta sastādīšanas gadījumā, gan tāpēc, ka, vēršot piedziņu uz iekļāto mantu, kreditoram ir paredzētās tiesības pieprasīt atkārtotu novērtēšanu. Papildus tam, ievērojot, ka mantas sarakstu jau sastādīja mantot aicinātie paši un atbilstoši plānotajai Civillikuma 696<sup>1</sup>.panta redakcijai “(..) katrā mantojuma lietā ir viens mantojuma saraksts” nav skaidra norāde, ka kreditors ir tiesīgs prasīt notāram uzdot sastādīt mantojuma sarakstu zvērinātam tiesu izpildītājam.

Izvērtējot Likumprojektu, būtu samērīgi arī paredzēt, ka kreditoram, kas ir pieteicis savu kreditora pretenziju, būtu nosūtāms sagatavotais mantojuma saraksts (bez atsevišķa kreditora pieprasījuma), kā arī nodrošināta iespēja iepazīties ar vērtējumiem, kas ir par pamatu mantojuma sarakstā norādītajai vērtībai

## **[2] Par mantojuma lietas vešanas uzsākšanu pie zvērināta notāra**

Ar grozījumiem paredzēts Civillikuma 693.pantu izteikt jaunā redakcijā, saskaņā ar kuru uzaicinātajiem mantiniekiem griba jāizsaka sludinājuma par mantojuma atklāšanos noteiktajā termiņā. Taču tai pašā laikā normā nav minēts nekāds termiņš, kādā potenciālajam mantiniekam būtu jāuzsāk mantojuma lieta. Spēkā esošais tiesiskais regulējums ir ļāvis mantiniekiem negodprātīgi izturēties pret mantojuma lietas uzsākšanu. Nereti mantinieki ir kavējušies uzsākt mantojuma lietu, apzinoties, ka mantojums ir apgrūtināts ar parādiem un mantiniekiem nav iespējas šos parādus samaksāt. Tādejādi mantinieki, neuzsākot mantojuma lietu, ir turpinājuši lietot mantojumu, piemēram, nekustamo īpašumu, un visbiežāk arī nenorēķinoties par tā uzturēšanu (piemēram, komunālajiem pakalpojumiem). Tādēļ būtu nepieciešams noteikt kādu termiņu, kurā mantiniekam ir jāuzsāk mantojuma lietas vešana. Termiņam jābūt saprātīgam, ievērojot arī trešo personu, tostarp kreditoru intereses. Šāda pieeja gadījumos, kad mantojuma lietu uzsāk kreditors, mazinātu strīdus, vai kreditors rīkojies labticīgi, piemēram, mantošanas iesniegumu notāram iesniedzot pēc diviem mēnešiem no parādnieka nāves dienas, nedodot iespēju mantiniekam to izdarīt pašam.

## **[3] Par mantojuma apliecības izņemšanas termiņu**

Likumprojektā nav plānots noteikt mantojuma apliecības izņemšanas termiņu, proti, kādā tā mantiniekiem ir jāizņem pēc pieteikšanās termiņa beigām. Līdz ar to mantinieki pieņem mantojumu, tādejādi atbilstoši Civillikuma 688. un 701.pantam faktiski jau kļūstot par mantiniekiem, taču neizņem dokumentu – mantojuma apliecību –, kas pierāda mantojuma tiesības attiecībā pret trešajām personām. Šāda situācija rada kreditoriem apgrūtinājumu vērsties pret mantiniekiem. Lai gan saskaņā ar iepriekš norādīto, mantinieks ar pieņemšanu un iegūšanu jau atbild par saistībām, nereti šādas tiesvedības ir smagnējas, jo atsevišķos gadījumos tiesu prakse norāda, ka ir obligāti nepieciešama mantojuma apliecība.

## **[4] Par kreditora pretenziju mantojuma lietā**

Asociācija atbalsta un pateicas par Likumprojektā iestrādāto konceptu, ka zvērināts notārs “piesaka” kreditora pretenzijas, kuras ir redzamas publiskajos reģistros, piemēram, hipotekārā kreditora pretenziju, atbilstoši plānotajai CL 705.panta redakcijai, kura nosaka, ka *“Atsevišķos gadījumos zināmiem kreditoriem kreditoru pretenziju piesaka notārs, kurš ved mantojuma lietu, pēc publiskajos reģistros pieejamām ziņām.”*

Saistībā ar šo normu Asociācijai ir precizējošs jautājums par to, vai jaunā koncepta ideja ir tāda, ka šādi kreditori var paļauties uz to, ka notārs pieteiks kreditora pretenziju, un pašiem tas vairs nebūs jādara. Tādā gadījumā šī norma būtu jāizsaka konkrētāk, proti, kā konkrēts notāra pienākums, jo esošā redakcija ir nenoteikta, skaidri nepasakot, kādi būtu šie atsevišķie gadījumi. Papildus tam arī attiecībā uz tiesībām apstrīdēt mantojuma vērtību kā priekšnosacījums ir norādīts, ka tādas tiesības ir kreditoriem, kas pieteikuši savas kreditoru pretenzijas, nevis kuru kreditoru pretenzija tika pieteikta. Iespējams, ka to ir plānots skaidrāk atrunāt Notariāta likuma grozījumos, tomēr plānotās CL 705.panta normas formulējums rada zināmu nenoteiktību.

Attiecībā par kreditoru pretenziju izvērtēšanu būtu papildus vērtējams, ka plānotais regulējums būs pietiekams, ņemot vērā apstākli, ka persona, kura saistības uzņēmusies pret kreditoriem vairs nevar sniegt savu viedokli par pieteiktajām pretenzijām. Tas rada situāciju, kurā salīdzinoši viegli realizēt fiktīvus, nepamatotus un strīdīgus prasījumus. Asociācija aicina izvērtēt

alternatīvus variantus, ieviešot līdzīgu regulējumu prasījumu izvērtēšanas un atzīšanas kārtībai, kāda tā ir maksātspējas procesā. Attiecīgie notāra lēmumi būtu pārsūdzami tiesā.

Vērtējot piedāvāto Likumprojektu, aicinām arī pievērsties tam, vai ievērojot publiskajos reģistros pieejamo informāciju, būtu samērīgi pielīdzināt zināmos kreditorus nezināmiem, uzliekot pienākumu pārbaudīt sludinājumus par mantojuma atklāšanos. Pēc Asociācijas ieskatiem, attiecībā uz zināmiem kreditoriem arī Civillikumā vajadzētu paredzēt atrunu, ka zināmie kreditori, kuriem ir juridiskā adrese, deklarētā dzīvesvietas adrese vai oficiālā e-adrese, tiek informēti par mantojuma atklāšanos.

#### **[5] Par nenodrošināto kreditoru apmierināšanas secību**

Plānotā CL 707.panta redakcija paredz, ka *“Ja vienā laikā pie mantiniekiem griežas vairāki kreditori, kuru prasījumi nav nodrošināti, un ar mantojumu nepietiek visu prasījumu segšanai, tad visi to prasījumi jāapmierina samērīgi ar mantojumu.”*

Minētā tiesību norma vēlreiz apliecina to, ka mantinieki atbild samērā ar mantojumu, bet nenosaka nenodrošināto kreditoru prasījumu apmierināšanas secību jeb to, ka prasījumi apmierināmi proporcionāli. Asociācijas ieteikums būtu šo normu precizēt.

#### **[6] Par mantojuma aizgādību**

Likumprojektā paredzēts, ka mantojuma aizgādība izbeidzas ar mantojuma lietas pabeigšanu, nevis ar mantojuma apliecības izsniegšanu (Civillikuma 666.panta jaunā redakcija). Tāpat paredzēts, ka Bāriņtiesa atsvabinās aizgādni no viņa pienākumiem. Ievērojot, to, ka Kredītiestāžu likums paredz mantojuma aizgādnim tiesības saņemt kredītiestādes rīcībā esošās neizpaužamās ziņas par mantojuma atstājēju (ziņas par klientu, viņa kontiem un veiktajiem darījumiem), Asociācija aicina vērtēt jautājumu, kā kredītiestāde var konstatēt/pārlicināties par faktu, ka mantojuma aizgādība ir izbeigusies un mantojuma aizgādnis ir atsvabināts no viņa pienākumiem, tas ir, attiecīgi viņam nav vairs tiesību saņemt kredītiestādes rīcībā esošās neizpaužamās ziņas. Tam primāri būtu nepieciešams kāds automatizēts/digitāls risinājums.

#### **[7] Par mantojuma apliecībā norādītās mantas sastāvu**

Šobrīd visbiežāk kredītiestādē esošā manta netiek atsevišķi norādīta mantojuma apliecībās, jo tiek pieņemts, ka mantinieks iegūst visu tiesību un saistību kopumu neatkarīgi no tā vai konkrētā manta ir vai nav norādīta mantojuma apliecībā (izņemot publiskajos reģistros reģistrēto mantu, piemēram, nekustamais īpašums vai transportlīdzeklis). Ņemot vērā to, ka likumprojekts paredz, ka mantinieki atbild mantotās mantas vērtībā, kas iekļauta mantojuma sarakstā un attiecīgi mantojuma apliecībā, Asociācija vērš uzmanību uz to, ka būtu lietderīgi Likumprojektā skaidri noteikt rīcību gadījumos, ja manta tomēr nav iekļauta mantojuma sarakstā, tostarp atklājas vēlāk pēc mantojuma apliecības saņemšanas.

#### **[8] Par mantojuma sadali**

Asociācija vērš uzmanību uz Likumprojektā piedāvātā CL 715.panta papildinājumu kopsakarā ar grozījumiem CL 734.pantā attiecībā uz mantojuma sadali. Attiecīgajās redakcijās tiek konkretizēts princips par samērīgu naudas un pamatkapitāla daļu (akciju) sadali starp mantiniekiem, tomēr nedz esošais, nedz piedāvātais tiesiskais regulējums nerisina tos gadījumus, kad, sadalot mantojumu starp mantiniekiem, atlikumā paliek, piemēram, viens cents vai viena pamatkapitāla daļa (akcija). Par šo jautājumu Asociācija labprāt detalizētāk kopīgi meklētu labāko risinājumu, jo praksē tas sagādā sarežģījumu.

Vienlaikus neskaidrību rada Likumprojekta piedāvātais CL 715.panta formulējums "tās sadala uzreiz". Būtu nepieciešams precizēt, vai no šī formulējuma izriet, ka mantojuma apliecība, kurā norādīts, ka, piemēram, personai pienākas 1/3 daļa no naudas līdzekļiem, automātiski būtu uzskatāma par jau mantojuma apliecībā nostiprinātu mantoto naudas līdzekļu sadali. Zināmā mērā tas nozīmētu, ka attiecībā uz naudas līdzekļiem un citām atvietojamām lietām mantiniekiem tiktu liegts vienoties par citādu mantas sadali, noslēdzot mantojuma sadales līgumu. Ja gadījumā tas tā nav domāts, būtu nepieciešams normu precizēt, vienlaikus vēršot uzmanību jautājumam par to, kā kredītiestādei pārliecināties, ka paralēli mantojuma apliecībā norādītajam mantojuma sadalījumam nepastāv vēl kāds cits dokuments par citādu mantas sadali.

Asociācija pateicas Tieslietu ministrijai par līdzšinejo sadarbību, sniedzot informāciju Asociācijai par aktuālajiem tiesību aktiem, to projektiem un Asociācijas viedokļa uzklauššanu.

Ar cieņu

valdes priekšsēdētāja

Sanita Bajāre

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR  
DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU

Armands Onzuls, [armands.onzuls@financelatvia.eu](mailto:armands.onzuls@financelatvia.eu)